

Tekenen in de Tijd 70

22-28 november 2020

Worden wij gelukkig door verdiensten, of het allereerst om ruimte voor genade? Onverwacht deed deze vraag zich afgelopen vrijdag aan Erik Borgman voor. Gelukkig is velen duidelijk dat het gaat om genade. Niet van wat we verdienen, maar van wat ons gegund wordt, leven wij.

Afgelopen vrijdag waren Hermen van Dorp en ik in cultuurhuis Felix Meritis in Amsterdam. Het is een gebouw met een roemruchte geschiedenis. Van 1947 tot 1981 was het hoofdkantoor van de Communistische Partij van Nederland (CPN) erin gevestigd en werd dagblad *De Waarheid* er gedrukt. Maar Felix Meritis is gebouwd in opdracht van een gelijknamige maatschappij, die in 1777 werd opgericht om voor de goeie burgerij van de hoofdstad 'bij wijze van nuttige ontspanning, door het beoefenen van kunsten en wetenschappen verstand en deugd aan te kweken, en het gezellige verkeer onder de leden te bevorderen'. Het is nu eigendom van de gemeente Amsterdam en er vinden allerlei culturele activiteiten plaats. Hermen en ik maakten er de afsluiting mee van het eerste jaar van het *Space for Grace*-project. In dat project worden vernieuwende initiatieven op het katholieke erf met elkaar in contact gebracht en ondersteund. Het Huis van Dominicus hoorde bij de eerste acht van dergelijke projecten. Volgend jaar komen er tien nieuwe bij.

Space for Grace in Felix Meritis: dat is een interessante samenloop. Felix Meritis betekent: Gelukkig door verdiensten. En *Space for Grace*: Ruimte voor genade. De achttiende-eeuwse Amsterdamse burgers hebben een overwinning behaald waar ze nooit van gedroomd zullen hebben. We leven inmiddels volop in wat een meritocratie wordt genoemd, een cultuur waarin je status en inkomen bepaald worden door je verdiensten voor de samenleving. Dat lijkt bevrijdend als de adel de dienst uitmaakt en status en inkomen door geboorte worden bepaald. Maar zoals de Amerikaanse politieke filosoof Michael Sandel duidelijk maakt, leven we inmiddels onder een tirannie van de verdienste. In zijn nieuwste boek, *De tirannie van de verdienste*, maakt hij duidelijk dat voortdurend geconfronteerd worden met de vraag of je wel voldoende bijdraagt en oplevert, voor mensen ondragelijk is en de samenleving ontwricht. Sandel pleit voor een herontdekking van het inzicht dat mensen leven van genade. Het leven is alleen maar mogelijk als het gegeven en gegund wordt en je je bestaan niet door je verdiensten hoeft te rechtvaardigen.

In de afsluitende *Space for Grace*-bijeenkomst was duidelijk dat de verschillende projecten zich hiervan gedurende de corona-pandemie versterkt bewust waren geworden. Projecten leven uiteindelijk niet van strakke planning en krachtige implementatie, zeker projecten op het gebied van kerk- en samenlevingsopbouw niet. Bisschop Gerard de Korte, secretaris-generaal Simon Evers van de Konferentie Nederlandse Religieuzen en Nynke Dijkstra, missionair beleidssecretaris bij de Protestantse Kerk in Nederland, die ook aanwezig waren, stemden daarmee in. Er is tijd nodig om te kijken en te luisteren, contacten te leggen en te ontdekken wat er je te doen krijgt. Ook een opdracht ontvang je en construeer je niet. Dat is ook met het Huis van Dominicus onze ervaring.

Voor Hermen en mij was de grootste en meest onverwachte genade de *Space for Grace*-afsluiting, zo bleek toen we terugreden, de muziek van componiste en saxofoniste Lotte Pen. Zij speelde tussendoor prachtige muziek die ook voor Lotte zelf een religieuze kleur heeft. Thuisgekomen googelde ik haar, zoals wij dat

tegenwoordig doen. Ik wilde weten of zij misschien cd's gemaakt had. Die vond ik niet, maar ik ontdekte wel een mooi interview met haar op <https://www.lazarus.nl/artikel/2020/03/lotte-pen-over-god>, waarin ze onder meer zegt dat zij woorden niet zo interessant vindt als het over God gaat. Zij zegt dat zij vooral Gods ondoorgrondelijkheid prachtig vindt:

Ik heb ook het idee dat ik veel geloviger ben geworden dan toen ik nog dacht dat ik elke dag de Bijbel moest lezen. Dat is zo jammer, dat idee. Het zou jammer zijn als het allemaal van die ene actie af zou hangen. [...] Ga lekker naar buiten, het bos in. Doe een ademhalingsoefening op een boom. Kijk daarna nog even goed om je heen. Dat werkt veel beter voor mij.

Of luister naar haar muziek. Op dezelfde webpagina als het interview is ook een video te vinden met muziek van Lotte Pen.

Deze zondag viert de Rooms-Katholieke Kerk het feest van Christus, Koning van het Heelal. Op dat feest gedenken wij dat de inclusieve gerechtigheid die niemand uitsluit en ten koste gaat van niemand, zoals Jezus die in zijn leven belichaamde, Gods gerechtigheid is. Het is de gerechtigheid met het oog waarop de wereld geschapen is en die uiteindelijk het laatste woord zal hebben. Vooralsnog echter, heeft paus Franciscus onderstreept, 'leven [we] in een maatschappij die bloedt. De prijs voor haar wonden wordt normaal gesproken uiteindelijk betaald door de meest kwetsbaren. Maar het is nu juist naar deze maatschappij en naar deze cultuur dat de Heer ons zendt.' Om zijn gerechtigheid zichtbaar en voelbaar te maken, er de realiteitswaarde van te laten zien. Dat is me nogal een opdracht! Het is duidelijk dat wij die nooit uit onszelf kunnen volbrengen en dat ook hier de genade eerst komt. Dan kan er pas sprake zijn van bescheiden verdienste.

Komende zondag begint de advent. Dan kijken we uit, niet alleen of allereerst naar kerstmis, maar naar de volle doorbraak van wat met de eerste kerstmis in Betlehem is begonnen: dat God midden onder ons woont en trouw en waarheid elkaar omhelzen, recht en vrede elkaar kussen, waarheid uit de aarde opbloeit en recht uit de hemel neerziet (Psalm 85,11). Laten we ons ervoor inzetten dat wij vrij worden voor deze verwachting.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de Programmaraad van het Huis van Dominicus